

Nowe stanowisko rzadkiego wątrobowca *Pallavicinia lyellii* (Hepaticae, Metzgeriales) w Polsce

Pallavicinia lyellii (Hook) Carruth należy do grupy plechowatych wątrobowców zaliczanych do rzędu *Metzgeriales*. W Europie jest jedynym przedstawicielem tego rodzaju. Występuje na wilgotnych, najczęściej zacienionych siedliskach o niskim pH, zwłaszcza na torfowiskach, wrzosowiskach, zatorfionych łąkach i w olszynach. Występuje w Europie, wschodniej części Ameryki Północnej, północno-zachodniej Ameryce Południowej, południowo-wschodniej Azji, centralnej Afryce i w Oceanii (HÄSSEL 1961; SCHIFFNER & ARNELL 1964; SCHUSTER 1992).

W maju 1999 r. na terenie Kotliny Orawsko-Nowotarskiej [DG39] – skraj torfowiska Puścizna Rękowiańska koło Czarnego Dunajca – odnaleziono zostało nowe stanowisko *Pallavicinia lyellii* (*Pallaviciniaceae*) (leg. H. Koczur, det. M. Mierzeńska). Materiały oznaczone przez autorkę zawierały okazy męskie z kulistymi plemniami osłoniętymi przez liściokształtne łuski. Wykonane przekroje mikroskopowe ujawniły charakterystyczne dla tego rodzaju pasma grubościennych komórek w żebrze.

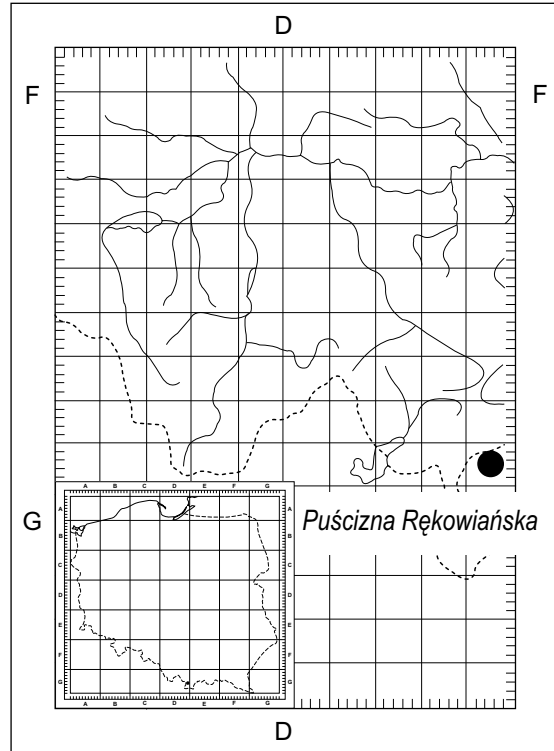
Zebrany materiał został złożony w Herbarium Instytutu Botaniki UJ.

Odkryte stanowisko jest pierwszym na terenie Karpat Polskich miejscem występowania tego gatunku. Dotychczas gatunek ten był znany w Polsce z 16 stanowisk, których szczegółowy wykaz zamieszczono w pracy SZWEYKOWSKIEGO (1958), a także w „Atlasie rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce” (SZWEYKOWSKI 1967) oraz 2 następnym stanowisk opublikowanych przez KOŁĘ (1969). Większość publikowanych stanowisk pochodzi z połowy XIX i początków XX w. Część z nich już nie istnieje, jak na przykład stanowisko KRUPY z 1885 (Jeziorki koło Jaworzna), które od dawna nie zostało potwierdzone (STEBEL 1998). Podobny los spotkał zapewne bardziej współczesne stanowisko z torfowiska atlantyckiego Bielawskie Błoto, które zostało silnie przesuszone i zdegradowane (HERBICHOWA 1972). Niektóre z dawniej opublikowanych stanowisk jednak jeszcze istnieją, jak na przykład stanowisko z Puszczy Sandomierskiej (KULESZA 1920), które zostało potwierdzone przez KARCZMARZA i BLOCHA (1985).

Ten rzadki wątrobowiec został zaliczony w skali Europy do grupy gatunków narażonych (V) (SCHUMACKER & MARTINY 1995), natomiast w Polsce należy do grupy gatunków zagrożonych wymarciem (E) (SZWEYKOWSKI 1992). W niektórych krajach Europy zaliczany jest obecnie do kategorii gatunków wymarłych (Ex), np. w Czechach (VÁŇA 1993). Głównymi czynnikami powodującymi zanikanie tego gatunku zarówno w skali Europy jak i Polski są: degradacja torfowisk, osuszanie wilgotnych łąk, czy eutrofizacja wód gruntowych.

Podziękowania. Autorka dziękuje Pani Mgr Hannie Koczur za zebranie i przekazanie materiałów do zielnika Instytutu Botaniki UJ.

Summary. New locality of the rare liverwort *Pallavicinia lyellii* (Hepaticae, Metzgeriales) in Poland. During the field works carried out in May 1999 in the Orawsko-Nowotarska Basin a new locality of liverwort *Pallavicinia lyellii* (Hook.) Carruth. was found (Fig.1.). A few specimens of this rare liverwort are scattered on the edge of the rised-bog Puścizna Rękowiańska near Czarny Dunajec village

Ryc. 1. Nowe stanowisko *Pallavicinia lyellii* (Hook) Carruth w Polsce w siatce kwadratów ATPOL.

Fig. 1. New locality the *Pallavicinia lyellii* (Hook) Carruth in Poland in the ATPOL grid square system.

[DG39] (Orawsko-Nowotarska Depression, South Poland). This new discovered locality is the first in the Polish Carpathians. This rare liverworts is considered in Europe as vulnerable (V) (SCHUMACKER & MARTINY 1995), and in Poland it has status of endangered (E) species (SZWEYKOWSKI 1992).

LITERATURA

- HÄSSEL DE MENENDEZ G. G. 1961. Las especies Sudamericanas del genero *Pallavicinia*. – Bol. Soc. Argentina Bot. **9**: 261–282.
- HERBICHOWA M. 1972. Co pozostało z atlantyckiego torfowiska Bielawskie Błoto? – Chrońmy Przyr. Ojcz. **28**(4): 30–39.
- KARCZMARZ K. & BŁOCH M. 1985. Mszaki Kotliny Sandomierskiej – Bryophytes of the Sandomierz Basin (Southern Poland). – Fragn. Flor. Geobot. **29**(1): 73–108.
- KOŁA W. 1969. Nowe stanowiska rzadszych wątrobowców w Polsce Południowo-zachodniej. – Fragn. Flor. Geobot. **15**(3): 359–362.
- KRUPA J. 1885. Zapiski briologiczne z okolic Lwowa, Krakowa i wschodnich Karpat. – Spraw. Komis. Fizjogr. Pol. Akad. Umiej. **19**: 133–164.

- KULESZA W. 1920. Przyczynek do znajomości wątrobowców na ziemiach polskich. Wątrobowce zebrane w Puszczy Sandomierskiej w sierpniu 1919 roku. – Spraw. Komis. Fizjogr. Pol. Akad. Umiej. **53/54**: 77–82
- SCHIFFNER V. & ARNELL S. 1964. Ergebnisse der botanischen Expedition der *Thallophyta* und *Bryophyta*, *Hepaticae* (Lebermoose). – Denkschr. Österr. Akad. Wiss., Math.-Naturwiss. Kl. **111**: 1–156.
- SCHUMACKER R. & MARTINY P. 1995. Red data book of European bryophytes. Part 2: Threatened bryophytes in Europe including Macaronesia. ss. 31–45. The European Committee for Conservation of Bryophytes, Trondheim.
- SCHUSTER R. M. 1992. The *Hepaticae* and *Anthocerotae* of North America. **5**: 489–502. Field Museum of Natural History, Chicago.
- STEBEL A. 1998. Mszaki województwa katowickiego – stan poznania, zagrożenia i ochrona. – Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Materiały i opracowania. **1**: 7–106.
- SZWEYKOWSKI J. 1958. Prodrómus Florae Hepaticorum Poloniae. – Pr. Komis. Biol. Pozn. Tow. Przyj. Nauk, **19**: 1–596.
- SZWEYKOWSKI J. 1967. Wątrobowce (*Hepaticae*). – W: Z. CZUBIŃSKI & J. SZWEYKOWSKI (red.), Atlas geograficznego rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce. Ser. IV. **4**. ss. 25 + 10 map. Komitet Botaniczny Polskiej Akademii Nauk & Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy, Komisja Biologiczna, Poznań.
- SZWEYKOWSKI J. 1992. Czerwona lista wątrobowców zagrożonych w Polsce. – W: K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. HEINRICH (red.), Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce. Wyd. 2. ss. 75–78. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- VÁŇA J. 1993. Predbežny seznam ohrozených mechorostů České republiky I. Jatrovky (*Hepatophyta*) a hlevíky (*Anthocerotophyta*). – Preslia **65**: 193–199.

MARTA MIERZEŃSKA, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska.*

Przyjęto do druku: 5.02.2001 r.